

581.5

O-92

Антропотолерантність живої природи та біосферосумісність людини як безальтернативні шляхи коеволюції / В. І. Шанда, Є. Х. Євтушенко, Л. В. Шанда, Н. В. Гнілуша // Охорона довкілля: екологічні, освітянські, медичні аспекти : матеріали III Всеукраїнської конференції: 8–9 грудня 1998 р., м.Кривий Ріг. – Кривий Ріг : КДПІ, 1998. – Ч. 2. – С. 1–3.

Діяльність людини, незважаючи на її індивідуальні, групові, суспільні суб'єктивні прояви та чинники є протягом багатьох тисячоліть таким об'єктивним планетарним фактором, який набуває все більшої вагомості завдяки розвитку техніки, технологій та науково-технічного прогресу взагалі. Середовищевірні дії людини в довкіллі, котрі забезпечують її життєдіяльність, виживання, нестримне просування в просторах Землі, оптимальні умови матеріального та духовного розвитку змінювали та все більше змінюють неживу та живу природу. Людина як елемент органічного світу специфічно впливала та впливає на організми всіх царств живої природи, визначаючи особливий прояв спонтанного добору, збереження антропотолерантних форм організмів, які здатні утримувати свої екологічні позиції в порушених або перетворених людиною середовищах життя.

Антропотолерантність організмів є комплексом адаптацій до багатьох прямих і опосередкованих впливів людини, вона є складовою екологічного спектру кожного виду та об'єктивно обумовленими складно відзначається різними видоспецифічними екологічними валентностями. Це характеризує види з малою або вузькою антропотолерантністю (стеноантропоеки чи стеноантропобіонти) та з великою або широкою антропотолерантністю (евріантропоеки чи евриантропобіонти). Це є вихідною передумовою визначення особливого класу екоморф- антропоекоморф, які відзначаються специфічними ознаками та властивостями, котрі спонтанно, об'єктивно формуються або створюються людиною, відповідно до її багатоманітних запитів і потреб, при використанні, культивуванні та селекції.

Антропотолерантність організмів може: 1) бути комплексною, широкою та вузькою, вибірковою щодо певних або окремих антропних впливів; 2) осмислюватися на основі загальної теорії адаптацій і реакцій поліморфізму, гетерогенності популяцій (антропоекоморфизми, модифікації, мутації). В широкому еволюційному плані її слід розглядати як явище та процес розвитку живої природи на фоні діяльності людини з різноманітними наперед очікуваними, прогнозованими та непередбачуваними ефектами. Для видів, котрі здатні існувати та еволюціонувати під постійним впливом людини, загроза вимирання чи зникнення не є достатньо реальною чи прогнозованою. Антропотолерантність - це один з імовірних шляхів антропно обумовленої еволюції органічного світу. Проблема антропотолерантності є центральною у вихідних уявленнях про теорію зміненої природи.

Потужність, широкомасштабність та негативні наслідки змін неживої та живої природи людиною обумовили актуалізацію принципів екологічно свідомої поведінки людини в біосфері, ідей біосферосумісності людини, коеволюції людини та біосфери. Стратегії діяльності людини мають все більше вписуватися в природні саморегуляційні та самовідновні процеси живої природи. Адаптивне та самозбережуваче реагування органічного світу на діяльність людини є неоднозначним та багатоманітним, але тільки той чи інший рівень антропотолерантності забезпечує більшу чи меншу сталість в антропо зміненому середовищі. Напрями руху живої природи до всебільшої антропотолерантності та спрямованість стратегій людини на збереження різноманітності живої природи, підтримання її відновних сил можуть бути виразом коеволюції в біосфері, коли функціонування природи та людини вкладаються в одне русло історичного розвитку. Реальність чи ілюзорність усвідомлює небезпеки наслідків надмірної хімізації землеробства, яке ще ведеться без належного наукового обґрунтування, використання мінеральних добрив і отрутохімікатів, що призвело до помітного забруднення й деградації ґрунтів та зниження їх родючості, погіршення якісних показників вирощуваної продукції, надмірного забруднення елементів біосфери, що негативно позначається на здоров'ї наших громадян. Що ж до віддалених наслідків величезного забруднення біосфери хімічними сполуками сільськогосподарського призначення досить важко уявити, тим більш спрогнозувати. таких уявлень поки що знаходяться за межами сучасного та осяжного наукового бачення.